

LLUM

NOVA

Quinzenari independent.

Portaveu de la Secció MINERVA de L' UNIÓ DE MITJORN - GRAN.

REDACCIÓ Y ADMINISTRACIÓ

Plasseta, 1.

Mitjorn.—San Cristófol.

SUSCRIPCIÓ

A Espanya cada trimestre 0'50 pta.

A fora id. id. 0'60

Núm. solt 5 centims.

La nostra protesta.

Día tretze del actual, pocs moments després del patriòtic i solemne acte de la Jura de la Bandera per les tropes espanyolas á Madrid, al qual hi va assistir S. M. Alfons XIII, quant tornava a cavall, cap al Palau, en el carré d'Alcalá, sortí d'entre el públic qui l'aclamava delirant un jove extraviat que, revólver en má va disparar tres tirs contra el simpàtic Monarca el qual afortunadament va sortir il·lés de tant bárbre atentat.

Els detalls del sucés son coneguts, no sent de tasca nostra retreure les notícies que han publicades ja tots els periodics i tothom ha llegides. Nos limitam a expressar la nostra mes enérgica protesta per l'atentat tant reprovable com repugnant del qual sor ortosament s'en ha salvat el Rei.

Per aquet camí, ¿aont arribarem? La repetició de fets semblants al que comentam indueix a meditar sobre l'apatia dels governants que sufrim, que contents sempre amb *l'statu quo*, fingint viure en un període de pau que no existeix, i no volguent veure els grans problemes que hi ha a resoldre, no atenen com seria degut a cercar remeis al desgavell reinant i a estudiar la manera de prevenir fets tant vandàlics.

Noltros creim, que entre les moltes mides preventives que's podrien adoptar, no es la mes insignificant el proibir que en casos anàlegs, *la premsa* i en especial l'il·lustrada, s'en ocupi tant llargament, comentant el crim i publicant la fotografia del autor, en lloc de contar-ho escuetament, fredament amb enérgics mots de despreci (i prou) a sos autors els quals no poques vegades cerquen, obrant el mal, la popularitat que, amb el be que no coneixen o per mérits que no tenen, veuen impossible lograr.

LLUM Nova repetim, protesta amb totes ses forces, contra l'atentat, congratulantse de que no haja tingut les conseqüencies que amb elles cercaven i voldria que ses paraules sinceres trobassin ressó entre'ls qui poden i deuen aplicar els remeis al mal que lamentam. — *La Redacció.*

¿Ja'n tenim una altra?

—Miquel, ¿i que no hu saps que a «L'Unió de Mitjorn-gran» hi funden una nova Secció?

—No hu sé, ni heu vui sebre. Mai m'en he ocupat de lo que allá fan, ni m'hi importa gens, perquè una persona me va di que allá no fan mes que arreplegar es dublés de tuthòm i.....

—Mira que hu sou molts qui anau ofuscats i vos creis tot lo que vos diuen certes persones que no volen mes que mal a n'els altres i cerquen sols el seu be particular. Una societat tant bona com aquesta i haver d'esser desprestigiada per persones del poble del qual ella es una honra! ¿Es tot quant se pugui dir!

—Toni, no t'exaltis, que així mateix serà per damés. Jo crec lo que'm diuen i prou.

—Peró no vas acerrar si es veritat ni mentida, a lo que veig, i assó no va. ¿Yademés, que está ben enterat el qui ten ha parlat així? ¿Que's soci? ¿Que hu es estat? ¿Que hi ha habitat mai?

—No, assó si que no, però diu que cap obra bona coneix d'ella, i assó basta, *perque un abre qui no dona fruit no's bo mes que p'es foc.*

—Així vos embauquen aquestes persones, omplintvos sa closca de males notícies, perque sols no volgueu enterarvos de sa veritat, perque no els escapeu mai quant vos necessitin. Y voltros, les creis tancau ets uis i així no les podeu veure a n'es fruits que aquesta societat produeix. Vols dir que no es fruit, i bon fruit una *Caixa Rural*, una secció de socors, la de pensió a n'es veis, una secció instructiva.....?

—¿Que dius, que dius, que dius? Vam, vam explica assó que es, que jo no t'he entés una paraula.

—No sembles des poble, tant sols, «L'Unió de Mitjorn-gran», es una Societat que's Mestre va fundar; te avui dos anys de existencia, i ha creat una *Caixa Rural*, aont una persona qui vulgui fer economies pot anar depositant cada setmana cantitats petites desde 0'10 pta. enavant, constituint així una vidriola que troba el día que l'ha menester i ademés de fer lo que les que un fa per casa que guarden els doblers però que un te ocasió de treuren cada día, la *Caixa* encara dona canvis. Ademés deixa dublers en pagarés o d'altra manera a uns interesos molt baixos, tot en profit dels socis. Ha constituit una Secció de Socors, que dona a n'els inscrits una quota diaria tot el temps que duri la malaltia al revés de moltes societats que

als dos o tres mesos, que's quant els gastos d'una malaltia son mes mals de sostenir, aturen la pensió. Y *Minerva*, aquesta Secció, que per medi de conferencies, de lectures, de vetlades literaries, excursions, etc. etc. ha fet entrá tants de joves p'el camí de l'il·lustració i cultura que no coneixien? ¿Trobés que assó no son fruits i bons fruits?

—¡Me tens ben aturadit, Toni! Y assó hi ha es Mitjorn? ¡Assó fa aquesta societat que jo casi malmirava, per lo que alguns m'havien dit!

—¡Ai, Miquel, Miquel! No les poden escoltar a les persones qui parlen per passió o p'el mal que volen a n'els altres. Pero ha fet més. ¿Y aquesta altra Societat *La Gavella* cooperativa de consum que du avui una vida tant ezcuberant, que dona tant de benefici a n'els socis, repartintlos cada mes el 5 per cent de les compres, además de vendre en el preu corrent i repartint al cap de s'any tot es benefici, llevant el perill de s'esplotació dels altres comerciants fentlos abaixar molts d'articles, no es també una gran millora?

—Pero, ¿que te que veure *La Gavella* amb *L'Unió*?

—Que no hu veus que *La Gavella* ha estat fundada per aquella, que es una fiola seua i s'ajuden mutuament tant com poden? Y no's tot encara, aço; es gran pla social, que's prohoms de *L'Unió* tenen concebut i que a poc a poc van posant en práctica com amb lo de les cases barates per obrers.

—¿Que dius, que es açó?

—¿O tampoc te n'ets entemut? Ydó, has de sebre que sa mateixa societat ha oberta una llista dels qui volen formar part d'una Secció nova que ara vol crear, y consisteix en construir una casa còmoda, higiènica, hermosa i barata per cada un dels socis inscrits.

—Ara si que'm fas badá ets uis tu, ¿Y que ferá miracles aquesta societat? Vam expliquet. ¡Tanta falta com tenim de cases as Mitjorn!

—Ydó, es estat en vista d'assó que la Junta ha pensat amb aquesta nova Secció, que está ja constituída a moltíssimes ciutats i pobles del mon donant uns resultats marevellosos. Perque, mos passa á tots, trabaíam, suam, sufrim per veure si avençarem una caseta per deixar a nes fiis; feim un reconet i a lo milló per una cosa o per s'altra, gastam lo retirat i mos quedam sense casa ni doblés. Ydó aquesta Secció constará de cinquanta socis com a máxim, que pagarán 5 pesetas d'entrada i una cada quinze dies, (que un homo, pesseta mes, pesseta menos no hu coneix). Així ja se conta amb 50 duros de tot d'una i 20 duros cada mes, de manera que lo regular es, que amb lo que as Mitjorn pot costar una caseta de planta baixa s'en podrá fé una cada any; una vegada fetes se sorteen entre els socis; com els agraciats paguen renda fins que tots tenen casa, resulta que en pocs anys les rendes donen prou per ferne una altre, després dues, després tres, etc. i amb uns 25 ó 30 anys tots tenen una casa seva.

—Si que's curiós, aço. Y sa gran feina, moviment i vida que donarien as Mitjorn! Açó es bo de vé! Ja no creuré mes es qui prediquin coses contraries a sa societat.

—Tu lo que has de fe, es pensar-hi be i no fiarte de paraules, volé veure es fets aná de tant en quant p'el local de *L'Unió* i ses obres bones te convenserán de lo que't dic.

—Tens raó, així hu feré i un altre día en tornarem parlar.

Aucell de niu.

TRABALLS ESCOLARS

EL PASTOR

Un día jo i un amic meu mos passetjavem p'el camp, i al ser molt enfora vam sentí crits, ilats i corregudes. Carregat de po, vaig di: ¿Que será aço? Però el meu amic per posarme tranquil me va respondre: No temis, es es ca d'un pastó que arreplega ses benes.

Vam passá envant i vam veure un homo baixet, lleig de cara qui fumava amb una pipa llarga; penjada a un costat hi duia una bossa i dins ella pedra, fogué i esca, i un garrot amb s'altra ma.

—¿Voleu fumá? mos va di.

—No, vam respondre, noltros no som fumadós. Mus vam asseure devora ell i vaig pendre tot el gust de veure aquells animals que pasturaven i eren tant pulits. Hi havia benes que menaven benets petits, un altra be mes gros, que es pastó li deia es merdá, duia un picarol p'es coll i altres duien campanilles fent entre tots una remor com si fos una orquesta.

Els animals pasturaven dins una tanca plena d'erba ben verda que feia molt hermós amb els abres que ja comensaven a treure fuies i flós. Vam esperá una estona mes y el pastó s'els va enmaná a ses cases, le va tancá i les va munyi. Va treure molta llet que va posá dins una gerra i la va du a vendre a sa botiga que'n van treure molts de dublés.

Es hermosa sa vida d'es pastós, pero tenen una cosa, que si's descuiden i uns quants animals boten dins una tanca sembrada de blat, es pastó a de pagá a l'amu tot mal que li han fet. Per aço es qui no volen que botin que els travin.

CRISTÓFOL HUGUET

de 10 anys, Alumne de l'Escola Pública de Mitjorn-gran.

* * *

ELS SEGADÓS

Prest vindrá es mes de maig i molts d'homos anirán a segar el blat del camp. Jo n'he vists de segadors i m'agrada molt veurelós perque fan un bon ranxu i tots junt seguen una estona, i estones reposen a una ombra. A darrera també hi solen anar dones i atlotes qui arrepleguen espigues i en fan primé manadetes petites i allavores les ajunten i en fan una de mes grossa que se l'enduen a caseua per batrela i després la donen a n'es molinés que'n fan farina i d'ella en fan pa per alimentá sa familia.

Es segadós se cansen molt, pero están alegres perque devegades troben dins el blat nius amb aucellets i les duen a casseva.

LLORENS CAVALLER

de 9 anys, Alumne de l'escola.

* * *

ELS AUCELLS

N'hi ha que diuen que ets aucells fan molt de mal però es ben cert que fan un gran be a s'agricultura perque ells se menjen els insectes que destrueixen ses fruites que noltros menjam. Si no hi hagués aucells sempre hi hauria poca fruita.

Un día vaig aná fins a *Sa Font* i allá dalt un abre vaig sentí canta una cadarnera. Descap de

unes setmanes hi vaig torná i allá mateix he hi va haver un niu amb tres aucellets. Tutduna pensava d'endurmelen, pero el vaig deixar fer perque es mestre sempre mos diu que les hem d'estimá i que els aucells estan milló cantant alegres p'els camps i marines que no dins gabies o fermats amb fils en mans dels atlots.

Es ve que's una crueldat agafá els aucells que tant de be mos fan, idó deixemlos lliures i que visquin alegres.

PERE RIUDAVETS

de 11 anys, Alumne de l'escola.

* *

SES COVES DE BINIATZEM

A n'es Mitjorn hi ha unes coves molt pulides qui están a una falda des Barranc de Biniatzem. Aquestes coves diuen que son fetes dins sa penya a pic de eines de pedra antigues i son molt curioses. Jo hi vaig aná un dia amb altres alumnes de l'escola i allá vam cavá la terra que hi havia i vam trobar entre closques i altres ossos de mort, romputs tots, uns tests antics que les enterraven amb es morts. Dins una cova vehinada a la primera hi havia com una capelleta, altres tenien una columna o pilastra en mitj.

Ses coves son molt grans i encara que avui hi van benes i vaques i hi ha molts de fems, val la pena d'anarles a veure. Jo vaig estar molt content de veureles i quant vaig torná a sa casa ho vaig contar a mon pare i es germans i tots van quedá admirats i mes quant lis vaig dir que assó era es poble d'en primé.

RAMÓN FAYES

de 11 anys, alumne.

Sesió del Ajuntament del dia 13 d'Abril

Presidí el Batle D. Nicolau Pelegrí i assistiren els Regidors Srs. Gomila, Sales, Ferrer, Florit, Pons, Anglada y Gomila Barber. Aprovada l'acta anterior se prengueren aquets acorts:

Aprovar un conte d'adob del camí de Sta. Clara; un altre dels camins vecinals de Mercadal i un altre d'adob de carrés del mateix poble.

Quedar enterats de l'aprovació dels repartiments sobre la riquesa rústica, colonia, pecuaria i urbana formats per l'any que correm.

Concedir socors als pobres del terme Llorens Pons Piris, Juana Tuduri i Lluçia Melia.

Adobar les portes del matader públic.

Nombrar al Sr. Segretari per assistir com a Comissionat al judici d'excencions davant la Excm. Comissió Mixta.

Declara camí vecinal el que existeix a Mitjorn amb el nom de camí de «Binigaus».

Y se va alça la sessió».

MENJARETS DEL DIA

¿ENCARA NO?—Fa mes d'un mes que l'Ajuntament va acordá en sessió pública, que se procedís a l'adob del carré des Forn i del Plá de

l'Iglesia. Posteriorment se va acordá arreglar els pisos de varis carrés de Mercadal, els contes dels quals ja va aprovar l'Ajuntament en sessió del dia 13, prova de que les obres d'allá se fan. En vista de que ha passat tant de temps sense que es compleixi l'acort del Ajuntament en lo referent als carrés del Mitjorn, vam demanar a persona autorisada el perque de tal tardança i mos va dir que l'encarregat de cumplir aquell acort era el Tinent Batle Sr. Gomila Sales.

Y ara li preguntam a ell: ¿A n'a que obeeix el retardarho tant? ¿No sab que ha de cumplir puntualment els acorts presos?

Ni ha que diuen que ho fa retardar tant, perque LLUM NOVA se n'ha ocupat tantes vegades, i amb tanta insistencia ho ha demanat. Sr. Batle, vaja, es hora de ocuparnos menos de politiqueta; es hora de deixar aquet puntet que sembla voler sostenir contra el periódic i contra certa societat d'importancia i força dins Mitjorn, perque aço per una persona qui desitji esser molts d'anys batle, li pot dur mal resultat.

¿FEIS-HI UNA PASSADETA! Anahu-hi, senyors Regidors, a sa nostra Carniceria i miravos les taules que están fetes una llastima. Es una cosa que necessita un pronta remei perque es una vergonya per qualsevol persona externa que entri allá, tenir que veure les taules escantellades amb trossos grossos de ciment que han caigut, sobre els quals hi han de tair carn i vendrehi peix: just el veurehu fa ganes de fugir sense comprar, o no menjar de lo comprat. Vaja, Regidors, feis-hi una passadeta i després al anar a sessió parlaune amb els altres i a veure si conseguim que prest se faci tal millora.

¿ENCARA TROBAN QUE HI HA POCS MALALTS? Fa una temporada que el Mitjorn está ple de malalts i els fondos de les societats de socors, i dels particulars s'hi fan fondos de cada dia mes. Pot ser que en bona part ne tenguin la culpa els canvis rápits de temperatura d'aquets temps, pero creim que hi influen molts els sucs i aigos brutes que p'els carrés se tiren. Hi ha qualca carrer, i especialment devora la carniceria, que no es a tir es passar-hi per la gran pudor que s'hi sent. No hu deim per ningú en particular, qui es *confrare que prengui candela*, pero si, perque les autoritats s'encuidin i heu vigilen un poc mes, que es ben hora.

Un servidó de vostés.

REMEI PER FER TORNAR JOVES SES DONES

Una vegada vingué un forasté i anunciá un remei per fer tornar joves totes ses dones veias pagant una pesseta.

¡No vos dic jo si se ni presentaren un sens fi de monyus blancs!

Es forasté quant les va tenir totes enrol·lades les preguntá a cada una es nom, llinatge i edat, posant-ho a un paperet per separat. Ni va havé de setanta, de vuitanta i noranta anys, i com havian de torná joves totes digueren la veritat; no s'amagaren ni un dia.

Llavor es forasté se posá es paperets dins se butxaca i les va dir que hi tornasin l'ondemá. ¡També se va embuxacar ses pessetes!

Són, no'hi va haver gens, com podeu pensar; tota sa nit pensaren amb es torná joves; l'endemá antes de surti es sol ja eren altra vegada a casforasté.

Pero, joh desengany! m'el trobaren fet una furia diguent que li vian entrat lladres, els quals pensantse que aquells paperets eren papes de banc, los hi havien rubats tots. Però així mateix les acortà digentlis que no hi havia res perdut i que tot es secret de ferles tornà joves consistia: *en cremar de viu en viu a se mes veia i fer menjar a ses altres un poc de ses seves cendres.*

Totes tornaren dictar es seu paperet; però cada una per por d'esser sa victima, va amagar una partida grossa d'anys, resultant que sa mes veia sols en tingué vinticinc, en es paper nou.

Llavores es forasté les, va dir:

—Ara ja teniu lo que volieu: aquesta que ahí tenia noranta anys, avui no'n te mes que vinticinc; aquella qui era de vuitanta, en te devuit solament. Així seguint, passá llista general i totes se trobaren molt mes joves.

Elles s'en tornaren amb un dit a n'es nasi s'altre a s'oreia como madó Moreia!

«De Lluçmajor».

CRÓNICA

DE CANOSTRA

Diuenge passat en la nostra Iglesia Parroquial, com en les demés de Menorca, se va cantar un solemne «Te Deum» en acció de gracies per haver surtit ilés S. M. el Rei d'Espanya Anfós XIII del atentat que contra ell se va cometre. Al acte hi va assistir l'autoritat civil i la militar com diferents funcionaris del Estat, que van esser invitats al acte.

Com varem dir ja en el nombre passat el jovenet Llorens Mora va sofrir una molt delicada operació. Practicada aquesta per els hábils metjes D. Francec Camps d'aquí i D. Jaume Gumila de Mercadal, va donar tan bon resultat que en temps relativament breu ha quedat fora de perill, estant ja en franca convalescència. Mos n'alegram molt i al temps que'n felicitem al operat i sa familia, feim extensiva la felicitació als distinguits metjes Srs. Camps i Gomila per son acert.

La Secció de socors de «L'Unió de Mitjorn-gran» va celebrar diuenge passat Junta General ordinaria amb molta asistencia de socis. A pesar de lo molt que durant el passat trimestre se va pagar per socors a malalts el balanç que's va llegir revela encara el bon estat de fónfos de la societat.

El dia mateix que entrava en prensa el nombre pasat vam rebre una extensa correspondencia de Ciutadella que sentim molt no haver pogut publicar allavores, per quant avui ja no te oportunitat. Mos dispensi els nostre actiu corresponçal d'allá i procuri, com tots els demes enviar els treballs antes del dilluns al vespre.

«L'Unió de Mitjorn-gran» organisa per la segona festa de Cincogema una excursió als horts de Calamporté amb la banda de «Minerva» semblant a la que en igual dia va fer l'any passat al Baranc d'Aljandar; donat l'entusiasme dels socis es de creure que ha pesar d'esser molt pesada per ser tan llarga, serán molts es qui s'inscriguin en llista.

La Secció instructiva «Minerva» de la mateixa societat, ha fet diferents reformes en la sala de lectura per comoditat dels socis. Ha adquirit una llibreria, com també una estanteria per revistes que dornan el local i serán de molt de profit. La Junta convida a les persones amants de la cultura popular, per si volen regalar o al manco depositar llibres o revistes en la Secció, a fi de fomentar el gust en la lectura i l'instrucció del poble.

Quant el nombre ja estava compost mos ha arribada una carta del diputat Sr. Llansó que publicarem en el pròxim nombre.

SECCIÓ RECREATIVA

Solucions a la del nombre 20

A les semblances: 1.ª En que tenen titol.—2.ª En que tenen forma.—3.ª En que tenen Juntes.—4.ª En que tenen serres.

A les preguntes: 1.ª Tenir enamorat.—2.ª Que sa dona sia cega i s'homo sort.—3.ª Si guanya sa grossa.

Endevinai.—Es carabó.

Xarada: Capoll.

D'AVUI

SEMBLANSES:

- 1.ª ¿En que s'assembla una criada avui qui juga a tuti?
- 2.ª ¿Y un cotxu a una arada?
- 3.ª ¿Y un martell a una figa?
- 4.ª Y un cavall molt trotadó a la ma?

PREGUNTES:

- 1.ª ¿Quina dona es sa qui ha xerrat mes dins Mitjorn.
- 2.ª ¿Quins abres son qui no fan fuies ni fruit?
- 3.ª ¿Que's lo que jo teng i no te el Bon Jesús?

TRIANGUL

Ompli aquets piquets en lletres que llegides diagonalment i de través diguen: 1.ª retxa *Una ciutat d'Italia*, 2.ª *Un animal de ploma*, 3.ª *Una cantidad*, 4.ª *Una nota musical* i 5.ª *Una consonant*.

ENDEVINAI

Som animal que de dia ningú d'aquest mon me sent i en sa nit canta que canta mentres dorm tota sa gent.

Un pagés.

Ses solucions al nombre qui ve.

Correspondencia de LLUM-NOVA

Un pagés. Avui va lo vostro. No us enfadeu per tant poca cosa. Desitjam coneixe el vostro nom vertader, si no ha de ser ofendrevos.—*Binicudrell.* Lo vostro no hi ha quebut, anirá en el pròxim nombre.—*J. H.* Suposat que'l nostre periòdic disposa de tant poc lloc, mos sap greu publicar la vostra poesia, que encara que hermosa, es massa llarga.

ANUNCI. Se ven planté de tomatigueres a preu economic. Informerán a can Emili-Pons.

Imprenta y llibreria de S. Fábregues.—Ciutadella.